

Foranstaltninger over for ungdomskriminaliteten, set på baggrund af kriminalitetens almindelige udvikling i de seneste år

Af fuldmægtig i justitsministeriet, lektor
L. NORDSKOV NIELSEN.

Fremstillingen i det følgende tilsigter alene *at* redegøre for hovedtrækkene i ungdomskriminalitetens udvikling i Danmark i de senere år (I), *at* give en kort beskrivelse af det danske reaktionssystem over for de unge lovovertrædere (II) og *at* pege på visse reformspørgsmål vedrørende ungdomskriminalitetens bekæmpelse, som er — mere eller mindre — aktuelle her i landet (III).

I. *Ungdomskriminalitetens udvikling i de seneste år.**)

A. Der skal først som baggrund herfor gøres nogle bemærkninger om de senere års udvikling af *kriminaliteten som helhed*. Det bedste billede heraf giver formentlig politistatistikens oplysninger om antallet af straffelovsovertrædelser, der er anmeldt eller på anden måde kommet til politiets kundskab:

1950: 109.117	1954: 111.220	1958: 115.550
1951: 122.645	1955: 115.928	1959: 119.168
1952: 120.329	1956: 114.066	1960: 126.368
1953: 120.168	1957: 117.091	

For året 1961 foreligger oplysninger for København og for et provinsens 5 statsadvokat-områder (Ålborg). For København er der sket en stigning fra 33.545 i 1960 til 34.948 i 1961; Ålborg viser en stigning fra 13.703 til 14.514.

Bedømt efter disse tal har kriminaliteten været nogenlunde konstant gennem det sidste 10-år. Det er tvivlsomt, om stigningen fra 1959 til 1960 er reel. Visse ændrede forsikringsforhold kan have medført et forholdsvis større antal tyverianmeldelser. Samtidig indførtes med virkning fra 1. januar 1960 nye regler om kriminalstatistikken, hvorved det blev indskærpet, at der skal ske særskilt registrering af hvert enkelt strafbart forhold.

Samtidig med den i hovedsagen konstante kriminalitet i 1950-erne har den mandlige befolkning over 15 år fra 1950 til 1960

*) De statistiske oplysninger hidrører, hvor andet ikke er anført, fra Statistisk departements kriminalstatistikhæfter eller fra materiale, der ligger til grund for disses udarbejdelse.

haft en tilvækst på ca. 10 %. For den kriminelt mest aktive aldersgruppe 15—25 år har befolkningstilvæksten været omkring 15 %.

Et endnu gunstigere billede af den samlede kriminalitetsudvikling giver tiltalefrafalds- og domfældelsesstatistikken. Denne statistik omfatter ligeledes alene straffelovsovertrædelser. Tallene for tiltalefrafald omfatter alene de tiltalefrafald, der skal indføres i strafferegistret, det vil navnlig sige tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg eller med vilkår om straffri vandel i en vis periode, eventuelt kombineret med andre vilkår (derimod ikke ubetingede tiltalefrafald eller tiltalefrafald alene med vilkår om bødevedtagelse). I domfældelsesstatistikken er alene bødedomme udeladt. Tallene omfatter kun mænd.

	Tiltalefrafald	Domme	Tilsammen
1950	—	7.154	—
1951	—	8.287	—
1952	948	7.464	8.412
1953	858	6.676	7.534
1954	945	6.636	7.581
1955	963	6.464	7.427
1956	1.024	6.542	7.566
1957	1.232	6.120	7.352
1958	1.247	5.666	6.913
1959	1.382	5.671	7.053

B. *Specielt vedrørende ungdomskriminaliteten.*

1° 15—17 årige. Det er almindeligt at belyse omfanget af kriminaliteten i denne aldergruppe med tallene for strafferegister-tiltalefrafald, hvilket stort set vil sige tiltalefrafaldene mod børne- og ungdomsforsorg, og eventuelt tillige tallene for domfældelser. Disse tal anføres nedenfor, idet bødedomme dog er holdt uden for statistikken. Tallene omfatter kun mænd. For årene 1950—54 og 1959 er domstallene tildels skønsmæssigt ansat.

	Tiltalefrafald	Domme	Tilsammen
1950	—	35	—
1951	—	28	—
1952	621	34	655
1953	562	45	607
1954	653	60	713
1955	672	38	710
1956	736	42	778
1957	964	36	1.000
1958	988	47	1.035
1959	1.139	55	1.194

I NTfK 1961, p. 274 f. har *Karl O. Christiansen* i fortsættelse af sin omfattende redegørelse i straffelovskommissionens betænkning vedrørende ungdomskriminaliteten (1959), p. 101 ff, redegjort for de 15—17 åriges kriminalitetsudvikling i årene 1952—58 sammenlignet med befolkningsmængden i disse aldersgrupper (tallene er sat i forhold til befolkningsmængden ved hvert års begyndelse). Denne undersøgelse viser en moderat stigning fra 1952/53 til 1954: tallet for 1954 ligger ca. 10 % over gennemsnittallet for 1952 og 1953; i årene 1954—56 sker ingen nævneværdig ændring; fra 1956 til 1957 sker en stigning på godt 25 %, medens 1958 ikke viser nogen nævneværdig ændring.

Som det fremgår af ovenstående oversigt, er det absolutte tal for strafferegister-tiltalefrafald og domme (bortset fra bøddomme) fra 1958 til 1959 steget med knapt 15 %. Tages hensyn til befolkningstilvæksten (her beregnet som gennemsnittet af befolkningstallet ved året begyndelse og ved dets slutning), er stigningen dog kun på 7 % og således moderat.

For året 1960 giver retsplejestatistikken (Statistisk Årbog) oplysning om det samlede antal tiltalefrafald efter straffelovens § 30 og forsorgslovens § 150 (det vil stort set sige tiltalefrafaldene mod børne- og ungdomsforsorg). Dette tal er 1671 mod 1542 i 1959. Tages også her hensyn til befolkningstilvæksten blandt de 15—17 årige fra 1959 til 1960, er der alene tale om en stigning på et par procent. Disse tal må imidlertid tages med forbehold.

Efter det foreliggende synes ungdomskriminaliteten blandt de 15—17 årige i tiden fra 1952 til 1960 således at have bevæget sig op ad i 3 ryk: med omkring 10 % fra 1952—53-niveauet til 1954—56-niveauet, derefter med godt 25 % til 1957—58-niveauet og derefter til 1959—60-niveauet med 5—10 %. Stort set ligger ungdomskriminaliteten — beregnet på den ovenfor angivne måde — i den omhandlede aldersgruppe i 1959—60 omkring 50 % over niveauet fra 1952—53.*)

De ovenfor angivne tal vedrører alene den mere betydelige kriminalitet, og der kan derfor være grund til at supplere dem med tallene for de af statsadvokaterne meddelte tiltalefrafald uden vilkår eller på betingelse af bøvedtagelse. På grundlag af børne- og ungdomsforsorgens årsberetninger for 1951—58 kan følgende tal for sådanne tiltalefrafald oplyses (mænd og kvinder):

*) En beregning foretaget på grundlag af de tal for tiltalefrafald, der er offentliggjort i børne- og ungdomsforsorgens årsberetninger for 1952—58, og som muligvis er mere pålidelige end den officielle kriminalstatistik, jfr. *Karl O. Christiansen* i straffelovskommissionens betænkning af 1959, p. 120 f, viser — når hensyn tages til befolkningstilvæksten — en stigning fra 1952—53-niveauet til 1957—58-niveauet på 25—30 %. Lægges hertil den ovenfor omtalte stigning fra 1958 til 1959—60, skulle stigningen fra 1952—53 til 1959—60 blive omkring 35 %.

1951:	309	1955:	533
1952:	343	1956:	581
1953:	360	1957:	601
1954:	479	1958:	715

Udviklingslinien er her den samme som med hensyn til straffe-register-tillalefracfald og domme, jfr. ovenfor, men stigningen er endnu større.

En bedømmelse af kriminalitetsudviklingen for de helt unge på grundlag af det ovenfor refererede talmateriale må føre til den konklusion, at vi i Danmark hidtil har undgået den alarmende udvikling, man mener at iagttage i Norge og Sverige, — men at tendensen hos os dog har været den samme.

Ved denne bedømmelse og ved sammenligning med statistiske oplysninger fra de andre nordiske lande må det erindres, at det omtalte danske talmateriale kun i begrænset omfang omfatter en så talstærk lovovertrædelse som brugstyveri (af motorkøretøjer og cykler). Straffesager, der alene vedrører brugstyverier begået af 15—17 årige, afgøres i vidt omfang ved indenretlig bødevedtagelse (politisag). Antallet af sådanne bødevedtagelser fremgår ikke af statistikken.

På grundlag af materiale fra Københavns politi kan følgende oplyses om antallet af anmeldte tyverier af motorkøretøjer i København:

	Knal- lerter	Biler	Motor- cykler	Biler og Motor- cykler tilsammen
1953	411	449	941	1.390
1954	1.277	356	1.117	1.473
1955	1.860	498	1.264	1.762
1956	2.383	475	980	1.455
1957	3.202	577	1.232	1.809
1958	3.286	674	1.301	1.975
1959	3.868	751	1.235	1.986
1960	4.555	2.897		2.897
1961	4.544	3.133		3.133

Der er således ikke fra 1960 til 1961 sket nogen væsentlig stigning i antallet af brugstyverier af motorkøretøjer, men tallene for disse 2 år ligger væsentligt over tallene for de foregående år. Antallet af tyverier af biler og motorecykler synes således at ligge noget mere end 100 % over niveauet fra 1953—56. Denne stigning går dog næppe væsentligt ud over, hvad der måtte påregnes navnlig under hensyn til motorparkens voldsomme forøgelse.

Spørgsmålet er nu, i hvilket omfang disse lovovertrædelser begås af unge. For 1961 har Københavns politi meddelt følgende oplysning om de sigtedes aldersfordeling (personer, der er sigtet flere gange i årets løb, er kun medregnet een gang).

	under 15 år	15—17 år	18—20 år	over 21 år
Biler	8	50	112	72
Motorcykler	2	62	86	53

Med hensyn til knallerttyverier foreligger ikke tilsvarende talmæssige oplysninger om de sigtedes aldersfordeling, men det er oplyst, at langt den overvejende del af disse sigtede er under 18 år.

For bedømmelsen af ungdomskriminalitetens udvikling fra 1960 til 1961 foreligger kun et — spinkelt — grundlag i Københavns politis oplysninger vedrørende antallet af sigtede. Herefter er antallet af sigtede (for straffelovsovertrædelser) mellem 15 og 18 i 1961 på samme niveau (1.273) som i 1960 (1.274); for så vidt angår brugstyverier er der endog et fald fra 615 til 544.

2° *De 18—20 årige*. Også i denne aldersgruppe belyses kriminalitetens udvikling bedst gennem sammenligning af domfældestallene og tallene for strafferegister-tiltalefrafald (d. v. navnlig sigte tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg). En sammenligning af de senere år indebærer imidlertid den vanskelighed, at bødedomme er inkluderet i tallene for 1952—55, men ikke i tallene for 1956—58; hertil kommer, at antallet af bødedomme kun kan oplyses for 1955. I nedenstående oversigt er bødedomme ikke medtaget for årene 1954—58, og domstallene for 1952—54 er reduceret med et skønsmæssigt ansat antal bødedomme. Tallene omfatter kun mænd.

	Tiltalefrafald	Domme	Tilsammen
1952	199	1.071	1.270
1953	178	1.019	1.197
1954	170	1.077	1.247
1955	184	1.032	1.216
1956	177	1.010	1.187
1957	191	1.091	1.282
1958	168	1.080	1.248
1959	193		

Beregnet på denne måde har kriminaliteten i aldersgruppen 18—20 år således været nogenlunde konstant i de pågældende år. Samtidig er befolkningsmængden i denne aldersgruppe inden for samme periode steget med ca. 10 %, og der er for så vidt tale om et mindre fald i kriminaliteten.

Ifølge oplysninger fra Københavns politi ligger antallet af sigtede i aldersgruppen 18—20 år for 1961 på samme niveau (1.175) som i 1960 (1.163). En sammenligning mellem 1960 og 1959 lader sig på grund af en omlægning af statistikken vanskeligt foretage.

II. *Beskrivelse af det nuværende reaktionssystem over for unge lovovertrædere.*

A. *15—17 årige.*

Principielt står hele det reaktionssystem, der gælder for voksne lovovertrædere, også til rådighed for så vidt angår unge under 18 år. Men dels virker systemet her ganske anderledes, dels suppleres det med andre reaktionsformer, som behersker den gældende reaktionspraksis over for disse helt unge.

Inden for særlovgivningens områder forekommer sager mod unge under 18 år i alt væsentligt på færdselslovens område, og stort set kan det siges, at disse sager — som de tilsvarende sager mod ældre lovovertrædere — afgøres med bøde. Et særligt problem foreligger dog i sager angående motorkørsel i spirituspåvirket tilstand; medens personer over 18 år for denne lovovertrædelse idømmes ubetinget frihedsstraf, anvendes overfor unge under 18 år bøde eller betinget frihedsstraf.

Bemærkningerne nedenfor tager navnlig sigte på straffelovsovertrædelser.

De reaktionsmuligheder, der står til rådighed, er navnlig:

1. Bødestraf. I politisager kan bøde — foruden ved dom — pålægges gennem vedtagelse af et af politiet udfærdiget bødeforelæg (retsplejelovens § 931) eller bødevedtagelse i retten (retsplejelovens § 936). I statsadvokatsager kan bøde — foruden ved dom — pålægges gennem bødevedtagelse i retten som vilkår for tiltalefrafald jfr. retsplejelovens § 723, stk. 1, nr. 5, jfr. bek. nr. 244 af 24. september 1957, og lovens § 723 a, stk. 1. Den nævnte bekendtgørelse giver statsadvokaterne en bred adgang til ved mindre betydelige lovovertrædelser at frafalde tiltale, eventuelt betinget af bødevedtagelse.

2. Betingede tiltalefrafald (i øvrigt). Statsadvokaterne kan frafalde tiltale.

- a) på vilkår, at den pågældende fører en straffri vandel i en prøvetid (normalt 3 år) og undergives børne- og ungdomsforsorg, d. v. s. undergives tilsyn eller fjernes fra hjemmet, efter forsorgsmyndighedernes nærmere bestemmelse.
- b) i øvrigt på samme vilkår, som kan anvendes ved betingede domme, f. eks. alene straffri vandel i en prøvetid.
- c) på de under a og b nævnte vilkår kombineret med bødevedtagelse.

3. Dom til ungdomsfængsel.

4. Betinget dom, herunder eventuelt betinget dom med vilkår, hvorefter den pågældende undergives børne- og ungdomsforsorg.

5. Dom til ubetinget tidsbestemt frihedsstraf.

Blandt disse reaktionsformer spiller domme i det hele en tal-mæssigt meget begrænset rolle. Antallet af domfældelser for straffelovsovertrædelser har i de senere år ligget på størrelsesordenen 50—80. Den typiske fordeling heraf er: ca. halvdelen bødedomme, medens den anden halvdel fordeler sig nogenlunde ligeligt på ungdomsfængsels-domme og betingede domme. Domme til ubetinget, tidsbestemt frihedsstraf anvendes praktisk taget ikke.

Den normale reaktionsform i aldersgruppen er således tiltale-fracald, og disse synes i de senere år at have fordelt sig med tiltalefracald mod børne- og ungdomsforsorg i ca. 3/5 af sagerne og tiltalefracald uden vilkår eller på betingelse af bødevedtagelse i ca. 2/5 af sagerne, jfr. ovenfor p. 45, 46 og 49.

Det er endnu for tidligt at skønne over, om straffelovsændringerne pr. 1. juli 1961 vil betyde en ændring i sanktionspraksis. Det er dog uden videre klart, at disse ændringer ikke kan motiveres nogen principiel omlægning. Størst interesse knytter sig til den nu foreliggende hjemmel for, at statsadvokaterne som vilkår i tiltalefracald kan kombinere børne- og ungdomsforsorg og bøde og for, at de kan frafalde tiltale alene betinget af straffri vandel i en prøvetid (eventuelt kombineret med bødevedtagelse). Et rundspørge blandt statsadvokaterne viser, at disse to muligheder har et anvendelsesområde i praksis — men også at de endnu kun anvendes i et forholdsvis begrænset omfang.

B. 18—20 årige.

Siden 1955 er fulgt en praksis med øget anvendelse af betinget dom og ungdomsfængsel og en modsvarende begrænsning i anvendelsen af ubetinget frihedsstraf.

1958 viser følgende fordeling af reaktionerne over for 18—20 årige mænd (Strafferegister-tiltalefracald og domme, bortset fra bødedomme):

Strafferegister-tiltalefracald	168
Betingede domme	637
Ungdomsfængsel	113
Ubetinget fængselsstraf	161
Ubetinget hæftestraf	107
Militær-arrest	45
Straf udstået ved varetægtsfængsel	2
Andre reaktioner	15
Ialt	<hr/> 1248

På grundlag af Dansk forsorgsselskabs årsberetning for 1958 må det antages, at der i omkring 60 % af de betingede domme har været fastsat tilsynsvilkår. Årsberetningen indeholder ingen

aldersfordeling med hensyn til anvendelse af særvilkår. I ca. $\frac{1}{3}$ af samtlige tilsynsdomme (uanset alder) er særvilkår — navnlig vilkår om ophold og arbejde — anvendt, og det må antages, at sådanne vilkår er anvendt i forholdsvis flere tilfælde over for de 18—20 årige end over for ældre lovovertrædere.

Også her gælder, at det endnu er for tidligt at skønne over, hvorvidt straffelovsændringerne fra 1961 vil modificere denne praksis (om principielle ændringer kan der ikke blive spørgsmål). Spørgsmålet er søgt belyst ved det tidligere omtalte rundspørge til statsadvokaterne, hvis besvarelse imidlertid i det væsentlige bygger på skønsmæssige vurderinger og ikke på talmæssige opgørelser:

1) Den nye udformning af reglerne om anvendelse af ungdomsfængsel er en kodifikation af den allerede fastlagte praksis, og denne synes ikke ændret.

2) Der synes at være visse — men ikke klare tendenser i retning af en øget anvendelse af betinget dom.

3) Praksis med hensyn til valget mellem de 2 former for betinget dom (med og uden straffastsættelse) synes — naturligt nok — endnu ikke at have lagt sig fast. Den nye domsform (uden straffastsættelse) synes anvendt i mellem en trediedel og halvdelen af samtlige betingede domme — og i noget videre omfang over for de yngre end over for de ældre lovovertrædere.

4) Der er tendenser i retning af øget anvendelse af særvilkår i betingede domme, navnlig vilkår om ophold og arbejde.

5) Der har vist sig et praktisk anvendelsesområde for de nye kombinationsdomme: kombination af betinget og ubetinget frihedsstraf og kombination af betinget dom og bøde, men praksis befinder sig her endnu på et eksperimenterende stadium.

III. *Reformspørgsmål.*

De senere års debat omkring ungdomskriminaliteten har i væsentlig grad angået reaktionssystemets lovgivningsmæssige rammer. Dette er helt naturligt. Disse spørgsmål er i en vis forstand de lettest håndterlige. Men konsekvensen er måske blevet, dels at disse spørgsmål er blevet tillagt en noget for stor betydning for kriminalitetsbekæmpelsen, dels at spørgsmålet om kriminalitetsforebyggelse på anden måde end via det strafferetlige reaktionssystem og spørgsmål om de ovenfor nævnte lovgivningsmæssige rammers udfyldning, d. v. s. spørgsmål om reaktionernes praktiske udformning inden for disse rammer, er blevet skudt noget i baggrunden. Det falder uden for dette indlægs formål at gå nærmere ind på enkeltspørgsmålene under det brede problem om ungdomskriminalitetens bekæmpelse og forebyggelse. Fremstillingen nedenfor begrænser sig i det væsentlige til at pege på nogle problemstillinger.

A. *Forebyggelse af ungdomskriminaliteten.*

Der bortses herved fra de strafferetlige reglers og reaktioners præventive virkninger. Kun andre præventions-foranstaltninger haves for øje.

Et sådant præventionsarbejde kan rettes mod afværgelse af kriminalitetsfristende situationers indtræden, eller den kan have karakter af en personlighedspåvirkning af børn og unge, navnlig sådanne, der befinder sig i en farezone.

Dette arbejde skulle formodes at måtte have prioritet fremfor foranstaltninger vedrørende det strafferetlige reaktionssystem, men det synes undertiden svært at opnå anerkendelse af dette synspunkt.

1. Til den førstnævnte gruppe af præventions-foranstaltninger (afværgelse af kriminalitetsfristende situationer) hører f. eks. øget politipatroljering og motorkøretøjers forsyning med ratlås.

Specielt med henblik på forebyggelse af brugstyverierne af motorkøretøjer pegede straffelovskommissionen i sin betænkning af 1959 vedrørende ungdomskriminaliteten på betydningen af en effektivisering af det præventive politiarbejde, navnlig med forøget patruljering i særligt udsatte distrikter. Dette måtte forudsætte en forøgelse af politistyrken, men en sådan forøgelse har af bevillingsmæssige grunde vist sig umulig.

Også et af straffelovskommissionen fremsat forslag om motorkøretøjers forsyning med ratlås har hidtil vist sig uigennemføreligt.

2. Spørgsmålet om gennemførelse af et præventionsarbejde med sigte på en personlighedspåvirkning har vel hidtil i alt væsentligt været betragtet som identisk med spørgsmålet om den almindelige social-, skole- og familiepolitik, og i forbindelse hermed bør fremhæves de igangværende bestræbelser på en udbygning af den forebyggende børne- og ungdomsforsorg. Der har imidlertid i de senere år kunnet spores en voksende interesse for spørgsmålet om gennemførelse af foranstaltninger („mass media“ m. v.) med et mere direkte sigte på kriminalitetsforebyggelse. Der er dog her tale om spørgsmål, der befinder sig på et indledende forskningsstadium. Men emnets relevans erkendes, og det er værdifuldt, at det er sat på dagsordenen for et FN-seminar i Rom i slutningen af dette år.

B. *Reaktionssystemets lovgivningsmæssige rammer.*

Hele dette spørgsmål har været genstand for overvejelse på bred basis i forbindelse med straffelovsændringerne pr. 1. juli 1961. Det er på denne baggrund klart, at spørgsmålet om lovgivningsmæssige reformer specielt vedrørende ungdomskriminaliteten ikke er aktuelt.

Der er grund til at pege på, at spørgsmålet om indførelse af en særlig frihedsstraf på kort tid efter mønster af Englands detention centres eller Tysklands Jugendarrest ikke er aktuelt. Dette må tildels ses på baggrund af hæftestrafen, der kan idømmes på så kort tid som 7 dage. Denne strafart inødekommer behovet for anvendelse af en kort ubetinget frihedsstraf for så vidt angår de unge over 18 år. Hæftestraf kan også idømmes de unge mellem 15 og 18 år, men man er som nævnt hidtil — trods stigning i kriminaliteten i denne aldersgruppe — meget tilbage for her i nævneværdigt omfang at anvende ubetinget tidsbestemt frihedsstraf. Fortsætter kriminalitetsstigningen må det imidlertid forventes, at der vil blive rejst spørgsmål om ændring på dette punkt og dermed spørgsmål om, hvorvidt denne ændring bør ske ved en praksisændring med udvidelse af den ubetingede hæftestraf s område til de helt unge aldersgrupper eller ved en lovændring, hvorved en ny og særlig form for ungdomsarrest introduceres. Standpunktet synes her at burde være, at en så radikal omlægning af den kriminalpolitiske praksis bør afvente de resultater, der måtte kunne opnås ved en bedre udnyttelse af de reaktionsmidler, der i dag bygges på, det vil navnlig sige børne- og ungdomsforsorgen og bødestrafen. Navnlig synes der at burde advares imod at forkaste de behandlingsorienterede institutioner, før man har givet dem mulighed for at vise, hvad de duer til. Det er nok rigtigt, at anvendelse af ubetinget tidsbestemt frihedsstraf over for de helt unge turde forventes at ville have en vis generalpræventiv effekt. Det er antagelig også rigtigt, at denne strafart over for visse unge ville være specialpræventivt hensigtsmæssig. Det må imidlertid betvivles, at det er muligt at udskille de unge, over for hvem en straffende frihedsberøvelse af kortvarig karakter vil være hensigtsmæssig og uden psykiske skadevirkninger. Og det er en værdifuld tradition, at hensynet til generalpræventionen ikke overspændes, når reaktionssystemets fastlæggelse over for de helt unge skal foretages.

På et enkelt punkt, der ikke har været omfattet af overvejelserne i forbindelse med lovændringerne i 1961, og som heller ikke specielt vedrører de unge lovovertrædere, men dog kan have en særlig betydning for disse, fortjener en lovgivningsmæssig reform overvejelse. Dette gælder spørgsmålet om prøveløsladelse fra almindelig tidsbestemt fængselsstraf. De gældende regler om prøveløsladelse i straffelovens § 38 hjemler en almindelig adgang til at prøveløslade, når $\frac{2}{3}$ af straffetiden, dog mindst 9 måneder er udstået; denne regel kan altså kun anvendes med hensyn til fængselsstraffe på over 9 måneder, og straffe af denne størrelse forekommer sjældent med hensyn til unge under 21 år. Herudover er der vel efter § 38, stk. 3, en adgang til at prøveløslade, når $\frac{1}{2}$ af straffetiden, dog mindst 4 mdr., er udstået. Denne be-

stemmelse kan imidlertid efter sine forarbejder kun anvendes, når særlige omstændigheder taler for prøveløsladelse. Det bør overvejes efter norsk-svensk mønster at åbne en almindelig adgang til prøveløsladelse efter udståelse af $\frac{2}{3}$ af straffetiden, dog mindst 4 måneder. Der vil herved — hvad der ikke mindst er vigtigt med hensyn til de unge — blive skabt en bred mulighed for, at der også over for de unge, der så at sige falder ned i mellemrummet mellem den betingede dom og ungdomsfængselsdommen og idømmes tidsbestemt fængselsstraf, kan iværksættes efterforsorg.

C. *Praksis med hensyn til valget mellem de forskellige sanktionsformer.*

Principperne i den praksis, der er fulgt med hensyn til sanktionsvalg i de senere år, må betragtes som konfirmeret ved straffelovsændringerne i 1961, og nogen væsentlig ædring heri er næppe aktuel.

Der skal dog peges på nogle enkeltspørgsmål:

1. For så vidt angår de unge under 18 år er det et spørgsmål, om der ikke er en lidt for stærk tilbøjelighed til at betinge tiltalefrafald af, at den sigtede undergives børne- og ungdomsforsorg. I hvert fald inden straffelovsændringen i 1961 var det nærliggende at benytte denne afgørelsesmåde, når det begåede forhold ikke var af en sådan mindre betydelig karakter, at sagen kunne afgøres med ubetinget tiltalefrafald eller med et tiltalefrafald alene betinget af bøvedtagelse. Synspunktet bør imidlertid være, at spørgsmålet, om en person, der er sigtet for strafbart forhold, skal undergives børne- og ungdomsforsorg, må afgøres på grundlag af reglerne i loven om børne- og ungdomsforsorg og en helhedsvurdering af den pågældendes personlige forhold, hvor den begåede kriminalitet alene indgår som et — efter omstændighederne afgørende — led. Børne- og ungdomsforsorgen bør ikke benyttes i *rent* kriminalpolitisk øjemed. Det bør være en konsekvens af dette synspunkt, dels at børneværnsudvalget, når det i straffesager af statsadvokaten anmodes om at afgive udtalelse om sagen, foretager sædvanlig undersøgelse (loven om børne- og ungdomsforsorg § 9 m. v.) af, om forsorg bør institueres, og gør statsadvokaten bekendt med det ved undersøgelsen fremkomne. Er der ikke sædvanligt grundlag for at instituere forsorg, bør sagen som altovervejende hovedregel søges afgjort på anden måde. Spørgsmålet om en noget bredere anvendelse af bødestraf end hidtil fortjener nok overvejelse. Men herudover er der efter straffelovsændringen grund til at pege på den mellemløsning at frafalde tiltale betinget af straffri vandel i en prøvetid — som eneste vilkår eller kombineret med bøvedtagelse.

2. Med hensyn til de unge mellem 18 og 21 år er hovedproblemet valget mellem betinget dom, ubetinget tidsbestemt frihedsstraf og ungdomsfængsel. De senere år har vist en udvikling mod en øget anvendelse af på den ene side betinget dom og på den anden side ungdomsfængsel, medens området for ubetinget tidsbestemt fængselsstraf er blevet indskrænket. Der er næppe mulighed for at drive denne udvikling væsentligt videre (en vis udvidelse af den betingede doms område må dog nok blive følgen af de nye regler fra 1961 om betingede domme, herunder den videregående adgang til gentagen anvendelse af betinget dom). Men der er — navnlig under de nuværende meget begrænsede muligheder for prøveløsladelse — grund til at understrege betydningen af, at der i de sager, hvor det findes rigtigst at anvende ubetinget tidsbestemt frihedsstraf, i hvert enkelt tilfælde foretages en prøvelse af mulighederne for anvendelse af den nye bestemmelse i straffelovens § 58, stk. 1, hvorefter der kan ske en kombination af ubetinget straf og betinget frihedsstraf med forsorgsmæssige vilkår.

D. Reaktionsformernes praktiske udformning.

1. Børne- og ungdomsforsorgen.

a. *Børneværnstilsynet.* I de fleste tilfælde, hvor tiltale frafaldes mod børne- og ungdomsforsorg, består denne alene deri, at den pågældende undergives tilsyn ved en tilsynsværge, der beskikkes af det kommunale børneværnsudvalg. Efter loven om børne- og ungdomsforsorg § 53, stk. 2, kan som tilsynsværge beskikkes et af udvalgets medlemmer, én af udvalgets frivillige eller lønnede medhjælpere eller en anden dertil villig og egnet person. Efter § 53, stk. 3, påhviler det tilsynsværgen at bistå hjemmet med råd og vejledning vedrørende omsorgen for og opdragelsen af barnet og at påse, at opdragerne gør deres pligt over for barnet. Nærmere regler om tilsynets førelse er fastsat i administrative forskrifter, navnlig bekendtgørelse nr. 297 af 23. juni 1941 og landsnævnet for børneforsorg's cirkulære af 22. september 1955, men disse forskrifter er ret sparsomme. Det er en udbredt opfattelse, at børneværnstilsynet savner fornøden effektivitet. Og denne opfattelse er ikke alene retsmyndighedernes; i det nævnte cirkulære af 1955 udtales således, at „det i flere tilfælde har vist sig, at der ikke er blevet udøvet fuldt tilstrækkeligt tilsyn . . .“ Spørgsmålet er af helt central betydning. Tilsyn er — når bortses fra bødesager — den normale reaktion over for de unge mellem 15 og 18 år. Spørgsmålet overvejes for tiden i et udvalg under socialministeriet. Det vil være af væsentlig betydning, om dette udvalgsarbejde kunne føre til en ordning, der sikrer et kvalificeret tilsynsværgepersonel, og at tilsynet føres på en tilfredsstillende måde med henblik på såvel kontrol som forsorgsarbejde.

b. *Institutionsmæssig børne- og ungdomsforsorg.*

Børne- og ungdomsforsorgens pædagogiske nævn har i en i 1960 afgivet betænkning udarbejdet planer for en oprustning af forsorgens institutioner: Der foreslås oprettet *specialafdelinger* (lukkede afdelinger) ved 3 opdragelseshjem og herudover *observationsafdelinger* for unge *sigtede* ved 3 andre hjem. Endvidere foreslås 3 nye *behandlingshjem* for henholdsvis unge mænd, unge piger og børn med særlige tilpasningsvanskeligheder samt udbygning af nogle af de eksisterende hjem. Behandlingshjemmet for unge piger er oprettet, og der synes at være relativt gode udsigter til i en nærmere fremtid at få oprettet specialafdelingerne og 2 behandlingshjem for unge mænd.

2. *Forsorgen i forbindelse med betinget dom.*

a. *Forsorgens indhold.* I forbindelse med forberedelsen af de i 1961 indførte ændringer i straffeloven nedsattes i 1960 et udvalg til overvejelse af praktiske foranstaltninger med henblik på en effektivisering af kriminalforsorgen for de ikke anstaltsanbragte kriminelle, d. v. navnlig sige betinget dømte og prøveløsladte. Udvalgets arbejde, der endnu befinder sig på et forberedende stadium, vil således omfatte spørgsmål om tilsynets effektivisering, optagelseshjem, ungdomspensioner, alkoholistbehandling og ambulans psykiatrisk behandling. Udvalgets nedsættelse må ses som et forsøg på at opnå en samlet overvejelse og vurdering af kriminalforsorgen i frihed med henblik på en rationel udbygning og organisation af denne forsorg.

b. *Håndhævelsen af de forsorgsmæssige vilkår.* Efter straffelovens § 60 kan der i anledning af vilkårsovertrædelse anvendes følgende reaktioner: 1) indenretlig advarsel, 2) forlængelse af prøvetid, 3) ændring af dommens vilkår og 4) fuldbyrdelse af straffen eller 5) en del af denne. Samtidig er det i forarbejderne understreget, at de nye bestemmelser bygger på det synspunkt, at det er af væsentlig betydning for den betingede doms værdi som kriminalretlig reaktion, at de vilkår, der fastsættes i dommen, virkelig bliver håndhævet. Samme synspunkt ligger til grund for de samtidig indførte, forholdsvis vidtgående regler i retsplejeloven om anholdelse og fængsling i anledning af vilkårsovertrædelse. Det er endnu for tidligt at bedømme, om de nævnte synspunkter vil betyde en væsentlig ændring af hidtidig praksis, hvorefter vilkårsovertrædelse kun undtagelsesvis har medført reaktioner.

3. *Ungdomsfængsels-institutionen.*

Denne institution omfatter for tiden to modtagelsesafdelinger (placeret henholdsvis i Vestre fængsel i København og statsfængslet i Nyborg), en almindelig lukket afdeling og en isola-

tionsafdeling (begge i statsfængslet i Nyborg) og 3 åbne afdelinger.

En redegørelse for resultaterne af ungdomsfængsels-behandlingen indeholdes i straffelovskommissionens betænkning af 1959, p. 41 og 143 ff. Den dér gengivne undersøgelse viser en recidivprocent på omkring 40 over en 5 års periode (som recidiv betragtes ny dom til fængsel eller visse særforanstaltninger). Kommissionen udtaler, at dette resultat formentlig må betegnes som tilfredsstillende.

Straffelovskommissionen foreslog i sin betænkning, p. 42 ff, en yderligere udbygning af ungdomsfængsels-institutionen ved oprettelse af en ny modtagelsesafdeling, to særafdelinger for henholdsvis sinker og unge med særlige tilpasningsvanskeligheder; og 2 udgangshjem. Disse forslag overvejes nærmere i et særligt udvalg af fængselssagkyndige, som ventes at afgive betænkning i den nærmeste fremtid.

4. *Den ubetingede tidsbestemte fængselsstraf.*

Det er ovenfor nævnt, at det næppe er muligt yderligere at reducere denne strafarts anvendelsesområde over for de unge lovovertrædere væsentligt.

Spørgsmålet er, om der er trang til og mulighed for reformer med hensyn til fuldbyrdelsen.

Med hensyn til efterforsogsproblemet henvises til bemærkningerne p. 53, 54 og 55 om prøveløsladelse og anvendelse af kombinationsdom.

Her skal alene berøres de institutionsmæssige forhold, hvorunder straffen udstås. Under den gældende ordning udstås straffene dels i de lokale arresthuse (i København: Vestre fængsel), dels i statsfængsler. Straffe, der efter fradrag for varetægtsophold er af kortere varighed end 4 måneder, udstås i arresthusene; i Vestre fængsel, der har en særlig ungdomsafdeling, og som modtager fanger også fra en del af provinsens politikredse, udstås dog også straffe på 4 måneder. Længerevarende straffe udstås i statsfængslerne.

Det er formentlig tvivlsomt, om disse afsoningsforhold er tilfredsstillende.

I de lokale arresthuse er der kun meget begrænsede behandlingsmuligheder.

I Vestre fængsel er som nævnt indrettet en særlig ungdomsafdeling med henblik på fængselsfanger under 25 år, som ikke tidligere har afsonet fængselsstraf, „og hvis forhold ikke i øvrigt gør det betænkeligt at anbringe dem sammen med sådanne fanger“. Her søges gennemført et behandlingsprogram (hensigtsmæssig beskæftigelse, undervisning og forsorgsarbejde, herunder efterforsorg — som regel på frivilligt grundlag).

De unge med længerevarende straffe anbringes som nævnt i statsfængslerne; de, der er egnet dertil, anbringes i en af de 2 åbne fængselsafdelinger (Nr. Snede og Renbæk), der modtager førstegangsstraffede i alderen 18—30 år. Der arbejdes i disse anstalter efter principper, der er beslægtet med ungdomsfængslernes, men hvis gennemførelse må undergives de begrænsninger, der følger af straffens tidsbestemte karakter og af klientellets aldersmæssige spredning.

Der er foretaget en summarisk undersøgelse vedrørende de personer under 21 år, der i 1957 og 1958 er idømt fængselsstraf, som er afsonet i statsfængsel (for 1958 er dog ikke medtaget personer, som er indsat til afsoning efter 1/4 1959). Det drejer sig om ialt 106 personer (57 fra 1957 og 49 fra 1958).

Heraf var 76 (38 + 38) dømt for berigelsesforbrydelser. På grundlag af fængslernes stamruller kan følgende oplyses om disse 76 personer: 41 havde været under børneforsorg (stamrullernes oplysninger herom er dog næppe udtømmende), 67 havde tidligere fået tiltalefrafald mod børneforsorg eller var idømt betinget (eller undtagelsesvis ubetinget) frihedsstraf; at det drejer sig om en gruppe med et betydeligt behandlingsbehov synes således utvivlsomt. Deres recidiv undersøgtes omkring udgangen af 1961, d. v. s. efter en observationsperiode varierende fra 3 til 5 år. Af de 76 var 49 eller omkring 65 % recidiveret, når der som recidiv medregnes idømmelse af frihedsstraf og særforanstaltninger; i 4 tilfælde var recidivet dog alene idømmelse af hæftestraf for motorkørsel i spirituspåvirket tilstand; bortses herfra er recidivprocenten ca. 60.

Noget taler for, at spørgsmålet om en speciel institution for de helt unge, der idømmes ubetinget fængselsstraf, kunne fortjene overvejelse. En anden mulighed er en adgang til idømmelse af ungdomsfængsel på kortere minimums- og maksimumstider (sammenlign herved den engelske lovændring af 1961 vedrørende Borstal, hvorefter minimums- og maksimumstiden er henholdsvis 6 måneder og 2 år).

L. Nordskov Nielsen.

LITTERATUR

- Axel Berg*: Reaktioner overfor unge lovovertrædere (NTfK 1957, p. 358—77).
 Betænkning vedrørende for sorgen for børn og unge som har særlige tilpasningsvanskeligheder (1953).
 Betænkning vedrørende børneforsorgens administration 1—2 (nr. 181, 1957 og nr. 191, 1958).
 Betænkning vedrørende ungdomskommissionens betænkning om den tilpasningsvanskelige ungdom (nr. 252, 1960).
 Betænkning vedrørende behandling af unge med særligt alvorlige tilpasningsvanskeligheder (nr. 255, 1960).
Erik Christensen: Unge lovovertrædere (1957).

- Karl O. Christiansen*: Ungdomskriminaliteten i Danmark 1933—55. (Bilag til Straffelovskommissionens betænkning om ungdomskriminaliteten, 1959).
- : Den danske ungdomskriminalitets udvikling i de seneste år (NTfK 1961, 274 ff).
 - og *Arne Nielsen*: Den forventede kriminalitet i de store fødselsårgange (NTfK 1958, p. 4 ff).
 - og *L. Nordskov Nielsen*: Tiltalefrafald mod børneforsorg (NTfK 1958, p. 220—37).
- Den tilpasningsvanskelige ungdom. Betænkning afgivet af Ungdomskommissionen (1952).
- Holger Horsten*: Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark (4. udg. 1962).
- L. Nordskov Nielsen*: Love om ændringer i straffeloven, retsplejeloven og ikrafttrædelsesloven (Juristen 1961, p. 408—33).
- Straffelovskommissionens betænkning vedrørende ungdomskriminaliteten (nr. 232, 1959).
- Knud Waaben*: Reaksjonssystemet overfor lovovertrædere mellem 14 og 18 år (NKÅ 1959 p. 74—88).
- : Nye regler om betingede domme (Juristen 1961, p. 391 ff).
 - : Straffelovskommissionens betænkning vedrørende ungdomskriminaliteten (NKÅ 1960, p. 1 ff).